

Ivan Hafner, železar in čudak, ki opazuje zvezde

Na kratko bomo opisali življenje jeseniškega železarja Ivana Hafnerja in njegovo veliko strast v prostem času - ljubiteljsko opazovanje zvezdnega neba. Bil je samouk, a zagnan opazovalec vesoljskih teles in obseden z vprašanji o skrivnostih vesolja. Zaradi slabe izobrazbe pa veliko stvari o vesolju ni mogel razumeti. Razumel in pojasnjeval jih je po svoje. Tudi narobe. A to ni razlog, da se ga tu ne bi spomnili. Človek ni vedno ena sama pamet in nima vedno vse prav. Imel je daljnogled, s katerim je opazoval Sonce, zvezde in planete. V samozaložbi je izdal celo brošuri, v katerih si je upal opisati svoj pogled na vesolje.

≈

Zakaj pišem o njem. Zato, ker sem vedel zanj. Bil sem korak blizu njega, a ga nisem obiskal. Zdel se mi je predaleč. Nisem si upal. Nihče me tudi ni spodbudil.

Skoraj do dvanajstega leta sem delno preživel na Jesenicah. Pozneje sem kot dijak prihajal na Jesenice k teti Berti Razinger, Borutovi* mami, na poletne počitnice. Stanovali so v hiši s pogledom na Marčičev vrt in tudi hišo, v kateri je, kot so rekli, stanoval nek posebnež, čudak. Podnevi dela v fabriki, ponoči pa kuka v zvezde, in da menda ni čisto pri pravi. Zvedel sem za ime - Ivan Hafner.

Kot študent sem dobil v roke drobno brošuro *Premikanje Osončja* (po novem sistemu; II. del, sestavil Ivan Hafner, Jesenice, v aprilu 1938. Samozaložba). Takoj sem vedel, da je pisec jeseniški posebnež. Brošuro sem takrat samo prelistal, ne pa prebral. Pred nekaj leti pa mi je brošura ponovno prišla v roke in sem jo prebral. V njej Hafner kritizira Kopernika, češ, da njegov sistem sveta ni pravilen, ampak da se je prav njemu posrečilo sestaviti pravi načrt o premikanju Osončja. Seveda Hafner daleč ni imel prav, a je pač mimo uradne znanosti predstavil svoje specifično gledanje na gibanje Osončja. V brošuri sem našel še veliko drugih svojevrstnih tolmačenj astronomskih in fizikalnih pojmov, a tu ne mislim o tem razpravljati.

Smotrnejše in bolj zanimivo se mi zdi, da si Hafnerjevo astronomsko delo ogledamo s strani strastnega opazovalca. Že samo to, da je nekdo pred davnimi desetletji v oddaljenih metalurških Jesenicah, v ozki dolini, kjer je razmeroma malo neba, z daljnogledom križaril po nebu in pregledoval zvezde in planete, se mi zdi za Gorenjca nekaj nevsakdanjega, predvsem pa spodbudnega. Prav zato sem se odločil, da za vaš splet napišem kratek sestavek o Ivanu, da tega zanimivega samouškega jeseniškega zvezdokuka ne zberemo pozabi. Vesolje ga je pač zelo zanimalo in »kot gorenjski firbec« je z daljnogledom tja tudi pogledal. Gre za preprostega in zvezdam zelo vdanega prijatelja, čeprav je imel svojsko predstavo o pojavih in procesih v vesolju.

Po elektronski pošti sem prišel do Hafnerjevega vnuka Branka Krivca z Jesenic, ki mi je posredoval ostale podatke, po katerih je nadalje članek oblikovan.

≈

Ivan Hafner se je rodil 28.10.1875 v Škofji Loki, umrl pa je 26.02.1971 na Jesenicah. Na Jesenice sta z ženo Marijo prišla iz Škofje Loke okrog leta 1900. Imela sta pet otrok. V Kranjski industrijski družbi, kasnejši Železarni Jesenice, je delal 40 let, od leta 1905 do leta 1945.

Hafnerjeva hiša je stala zraven bivšega Čufarjevega kopališča, ob železnici nasproti železniške postaje Jesenice, in Hafnerjev vrt je mejil na Marčičevega. Zdaj je tam novo parkirišče.

.....
* Borut Razinger (1936–2006), univ. dipl. kemik, delal v Železarni Jesenice.

Hafner je imel daljnogled-refraktor s premerom objektivu 73 mm. Z njim je iz svojega vrta ali pa skozi odprto strešno okno v hiši dolgo vrsto let opazoval zvezde in planete. Opazoval je pri 45-, 55- in 110- kratni povečavi. Poleg tega je razpolagal še s filtrom za opazovanje Sonca. Zato lahko zapišemo, da je opazoval tudi Sonce in pege na njem. Takrat je bilo zelo težko priti do tako zahtevne tehnične stvari in tudi drage so bile. Vendar je zmagalo veselje in strast do konjička. Daljnogled je lepo ohranjen še danes in ima muzejsko vrednost.

Ivan Hafner kot vojak v avstro-ogrski vojski (levo) in v poznih letih, fotografiran ob svojem daljnogledu (desno).

Ivan Hafner je v samozaložbi izdal dve brošuri: *Premikanje Osončja*, Jesenice 1936 in *Premikanje Osončja II. del*, Jesenice 1938. Ker je bil samouk, se to pozna pri njegovem pisanju in razumevanju stvari. Kljub pomanjkljivostim je treba ceniti ta njegov prispevek, predvsem pa »korajžo« in samozavest, da si je upal oziroma da je imel voljo in željo v javnosti predstaviti svoje poglede na svet. Doma na komodi je imel maketo našega Osončja. Planete je premikal ročno, tako kot naj bi se po njegovem gibali.

Poleg astronomije se je Ivan Hafner v prostem času ukvarjal tudi s sadjarstvom in vrtnarstvom na domačem vrtu na posestvu na Plavžu, kjer je danes osnovna šola in več stanovanjskih blokov. Kot prostovoljni gasilec je delal vsaj 30 let in prejel več kolajn.

Literatura

M. Prosen, *Ivan Hafner, svojevrstni ljubitelj astronomije*, Spika 18 (2010), št. 4, 159.
I. Hafner, *Premikanje Osončja*, Jesenice 1936 (24 strani) in *Premikanje Osončja (po novem sistemu) II. del*, Jesenice 1938 (dopolnjeno; 31 strani).